

लोक सेवा आयोग  
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायब सुब्बा वा सो सरह  
पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

तृतीय पत्र (Paper III) : सेवा समूह सम्बन्धी  
(नेपाल प्रशासन सेवा, लेखा समूह र लेखापरीक्षण सेवाको लागि)

|                                              |                                                             |
|----------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
| खण्ड (A) : 30 अङ्क<br>Section (A) : 30 Marks | ४ प्रश्न × ५ अङ्क = २० अङ्क<br>१ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क |
|----------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|

१. आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्थापन

- १.१ बजेट अनुमान, स्वीकृती र निकासा
- १.२ खर्च लेखाङ्कन र प्रतिवेदन
- १.३ सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान (Public Sector Accounting Standard)
- १.४ खाता सुची (Charts of account), एकल कोष खाता (TSA) र निकासा प्रणाली
- १.५ दोहोरो लेखा प्रणाली, नगद र प्रोदभावी आधारित लेखाप्रणाली
- १.६ लेखाफारम : गोश्वारा भौचर, बैंक नगदी किताब, बजेट सिट, खर्चको फाट्टवारी, पेशकी बाँकीको विवरण, बैंक हिसाब विवरण, आर्थिक विवरण सम्बन्धी जानकारी
- १.७ लेखा प्रमुखको काम कर्तव्य र अधिकार एवं आर्थिक अनुशासनमा लेखा प्रमुखको भुमिका

|                                              |                                                             |
|----------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
| खण्ड (B) : 30 अङ्क<br>Section (B) : 30 Marks | ४ प्रश्न × ५ अङ्क = २० अङ्क<br>१ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क |
|----------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|

२. सार्वजनिक खरिद व्यवस्थापन सम्बन्धी जानकारी

- २.१ सार्वजनिक खरिद व्यवस्थापनको उद्देश्य र सिद्धान्त
- २.२ खरिद कार्यको जिम्मेवारी र खरिद विधि
- २.३ खरिद सम्झौता कार्यान्वयन
- २.४ खरिद व्यवस्थापनमा आचरण सम्बन्धी व्यवस्था
- २.५ खरिद कार्यको अनुगमन
- २.६ सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

३. जिन्सी व्यवस्थापन

- ३.१ सरकारी सम्पत्तिको जिम्मा, लागत र संरक्षण
- ३.२ जिन्सी निरीक्षण प्रतिवेदन कार्यान्वयन
- ३.३ बरबुभारथ व्यवस्था
- ३.४ लिलाम, मिन्हा र मर्मत संभार
- ३.५ वैदेशिक सहायतामा प्राप्त सामानको अभिलेख

४. राजस्व र धरौटी श्रेस्ता सम्बन्धी जानकारी

- ४.१ संचित कोष र यसको संचालन
- ४.२ राजस्व दाखिला र राजश्व लेखा
- ४.३ राजस्वको केन्द्रीय हिसाब
- ४.४ राजस्व व्यवस्थापन प्रणाली

**लोक सेवा आयोग**  
अप्रविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायब सुब्बा वा सो सरह  
पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ४.५ धरौटी आम्दानी र लेखाङ्कन कार्यविधि  
४.६ धरौटी सम्बन्धी व्यक्तिगत र गोश्वरा खाता  
४.७ धरौटी सदस्याहा सम्बन्धी व्यवस्था

|                               |                                     |
|-------------------------------|-------------------------------------|
| <b>खण्ड (C) : 40 अङ्क</b>     | <b>६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३० अङ्क</b>  |
| <b>Section (C) : 40 Marks</b> | <b>१ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क</b> |

**५. लेखा परीक्षण प्रणाली**

- ५.१ लेखा परीक्षणको परीचय, उद्देश्य एवं आधारभूत सिद्धान्त  
५.२ आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली र आन्तरिक लेखा परीक्षण  
५.३ लेखा परीक्षण सम्बन्धमा महालेखा परीक्षकको काम कर्तव्य र अधिकार  
५.४ नियमितता, वित्तिय र कार्यमूलक लेखापरीक्षण सम्बन्धी जानकारी  
५.५ लेखापरीक्षणका नविन अवधारणा : सूचना प्रविधि, वातावरणीय, विधि विज्ञान लेखापरीक्षण  
५.६ जोखिममा आधारित लेखा परीक्षण र यसको कार्यान्वयन  
५.७ सरकारी लेखापरीक्षण मान (Public Sector Auditing Standard)  
५.८ बेरुजु, बेरुजु फछ्यौट र सम्परीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था  
५.९ संघ प्रदेश र स्थानीय तहको लेखापरीक्षण व्यवस्था  
५.१० लेखापरीक्षण सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संस्था: ASOSAI र INTOSAI

**६. लेखा तथा लेखा परीक्षण सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था**

- ६.१ नेपालको संविधान :  
६.१.१ संघीय आर्थिक कार्य प्रणाली, प्रादेशिक आर्थिक कार्य प्रणाली र स्थानीय आर्थिक कार्य प्रणाली  
६.१.२ संघ प्रदेश र स्थानीय तहको आर्थिक अधिकार  
६.२ लेखापरीक्षण ऐन, २०७५  
६.३ आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तिय उत्तरदायित्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था  
६.४ अन्तर सरकारी वित्तिय हस्तान्तरण सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था  
६.५ आय कर ऐन, २०५८  
६.६ मुल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२  
६.७ स्थानीय सरकार संचालन सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

**द्रष्टव्य :** उल्लिखित विषयसँग सम्बन्धित संवैधानिक व्यवस्था र सम्बन्धित ऐन तथा नियमावलीका बारेमा सामान्य जानकारी राख्नु पर्नेछ ।

**तृतीय पत्र (Paper III) : सेवा समूह सम्बन्धी**  
(नेपाल प्रशासन सेवा, राजस्व समूहको लागि)

|                               |                                     |
|-------------------------------|-------------------------------------|
| <b>खण्ड (A) : 35 अङ्क</b>     | <b>५ प्रश्न × ५ अङ्क = २५ अङ्क</b>  |
| <b>Section (A) : 35 Marks</b> | <b>१ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क</b> |

**१. नेपालको अर्थ व्यवस्था**

- १.१ नेपालको अर्थतन्त्रका विशेषताहरू
- १.२ खुला बजार अर्थतन्त्र र नेपाल
- १.३ नेपालको आर्थिक नीति, वित्त नीति (fiscal policy) र मौद्रिक नीति (monetary policy) सम्बन्धी जानकारी
- १.४ नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन व्यवस्था
- १.५ चालु आवधिक योजना बारे सामान्य जानकारी
- १.६ कर (प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष कर) र गैरकर सम्बन्धी जानकारी
- १.७ नेपालको वैदेशिक व्यापारको प्रवृत्ति
- १.८ नेपालमा आन्तरिक ऋण व्यवस्थापन
- १.९ वैदेशिक सहायता परिचालन
- १.१० नेपालमा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी जानकारी

|                               |                                     |
|-------------------------------|-------------------------------------|
| <b>खण्ड (B) : 35 अङ्क</b>     | <b>५ प्रश्न × ५ अङ्क = २५ अङ्क</b>  |
| <b>Section (B) : 35 Marks</b> | <b>१ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क</b> |

**२. राजस्व प्रशासन सम्बन्धी र कानुनी व्यवस्था**

- २.१ नेपालको संविधान :
  - २.१.१ संघीय आर्थिक कार्य प्रणाली, प्रादेशिक आर्थिक कार्य प्रणाली, स्थानीय आर्थिक कार्य प्रणाली
  - २.१.२ संघ प्रदेश र स्थानीय तहको आर्थिक अधिकार
- २.२ वित्तीय हस्तान्तरण र राजस्व बाँडफाँड
  - २.२.१ वित्तीय समानीकरण अनुदान, शसर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान
  - २.२.२ संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कर तथा गैर करका अधिकार क्षेत्र र राजस्व बाँटफाँट सम्बन्धी व्यवस्था
- २.३ संघीय कर कानून सम्बन्धी व्यवस्था
  - २.३.१ भंसार ऐन, २०६४ र नियमावली, २०६५: भंसार जाँचपास प्रकृया, जाँचपास पछिको परीक्षण (Post Clearance Audit), मुद्दा र लिलाम सम्बन्धी
  - २.३.२ आयकर ऐन, २०५८ र नियमावली, २०५९: आय विवरण र कर निर्धारण, किस्तावन्दी र अग्रिम कर दाखिला, भुक्तानीमा कर कट्टी, कर विवाद (प्रशासकिय पुनरावलोकन, पुनरावेदन) तथा कर बक्यौता असुली प्रकृया सम्बन्धी जानकारी

**लोक सेवा आयोग**  
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायब सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- २.३.३ मुख्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ र नियमावली, २०५३: दर्ता, कर विवरण दाखिला, कर कट्टी, कर निर्धारण, कर फिर्ता, कर छुट (Tax Exempt) र शुन्य दर (Zero Rate) को सुविधा सम्बन्धी
- २.३.४ अन्तः शुल्क ऐन, २०५८ र नियमावली, २०५९: अन्तः शुल्क निर्धारण र असुली, स्वयं निष्कासन प्रणाली, भौतिक नियन्त्रण प्रणाली, इजाजत सम्बन्धी व्यवस्था
- २.३.५ मदिरा ऐन, २०३१ र मदिरा नियमावली, २०३३ अन्तः शुल्क स्टीकर व्यवस्थापन

|                               |                                     |
|-------------------------------|-------------------------------------|
| <b>खण्ड (C) : 30 अङ्क</b>     | <b>४ प्रश्न × ५ अङ्क = २० अङ्क</b>  |
| <b>Section (C) : 30 Marks</b> | <b>१ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क</b> |

**३. राजस्व प्रशासन र वित्तीय क्षेत्र**

- ३.१ राजस्व प्रशासनको संगठन तथा संरचनात्मक व्यवस्था
- ३.१.१ अर्थ मन्त्रालय र मातहत निकायहरूको संगठन संरचना र कार्यहरू
- ३.१.२ राजस्व परिचालनमा सम्पत्ती शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग, राजस्व अनुसन्धान विभाग, महालेखा नियन्त्रक कार्यालयको कार्य जिम्मेवारी र भूमिका
- ३.१.३ राजस्व समूह गठन तथा संचालन सम्बन्धी व्यवस्था
- ३.२ राजस्व चुहावट नियन्त्रण
- ३.३ करदाता शिक्षाको वर्तमान अवस्था र आवश्यकता
- ३.४ आन्तरिक राजस्वको क्षेत्र, महत्व र संरचना
- ३.५ भंडार सुधार र व्यापार सहजिकरण
- ३.६ नेपालमा सार्वजनिक संस्थानको परीचय, व्यवस्थापन र राजस्वमा योगदान
- ३.७ नेपालमा गैर बैंकिङ्ग वित्तीय संस्थाको व्यवस्थापन, नियमन र पूर्वाधार निर्माणमा स्रोत परिचालन
- ३.८ नेपालको पूँजीबजार, बीमा र सहकारी क्षेत्रको विकास र व्यवस्थापन

**द्रष्टव्य :** उल्लिखित विषयसँग सम्बन्धित संवैधानिक व्यवस्था र सम्बन्धित ऐन तथा नियमावलीका बारेमा सामान्य जानकारी राख्नु पर्नेछ ।

**तृतीय पत्र (Paper III) : सेवा समूह सम्बन्धी**  
(नेपाल न्याय सेवा, न्याय, कानून र सरकारी वकील समूहको लागि)

|                               |                                     |
|-------------------------------|-------------------------------------|
| <b>खण्ड (A) : 30 अङ्क</b>     | <b>४ प्रश्न × ५ अङ्क = २० अङ्क</b>  |
| <b>Section (A) : 30 Marks</b> | <b>१ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क</b> |

१. कानून सम्बन्धी सामान्य जानकारी

- १.१ नेपालको न्यायिक विकासको सामान्य जानकारी
- १.२ सारवान कानून र कार्यविधि कानूनको परिचय र भिन्नता
- १.३ न्यायिक, अर्धन्यायिक र प्रशासकीय निकायको परिचय र भिन्नता
- १.४ ऐन, नियम, विनियम र गठन आदेशको परिचय
- १.५ कानून तर्जुमामा सम्बन्धी सामान्य जानकारी (ढाँचा र संरचना)
- १.६ कानूनी रायको परिचय, कानूनी राय लिँदा दिँदा विचार गर्नु पर्ने कुराहरू
- १.७ रिटको परिचय र प्रकारहरू
- १.८ लिखित जवाफ तयार गर्दा विचार गर्नु पर्ने कुराहरू
- १.९ राजपत्रको परिचय
- १.१० नेपाल सरकारको कार्य विभाजन नियमावली

|                               |                                     |
|-------------------------------|-------------------------------------|
| <b>खण्ड (B) : 40 अङ्क</b>     | <b>६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३० अङ्क</b>  |
| <b>Section (B) : 40 Marks</b> | <b>१ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क</b> |

२. न्याय प्रशासन सम्बन्धी सामान्य जानकारी

- २.१ अदालतका तह र संरचना
- २.२ संवैधानिक इजलासको परिचय र अधिकारक्षेत्र
- २.३ अदालतको क्षेत्राधिकार (जिल्ला अदालत, उच्च अदालत र सर्वोच्च अदालत)
- २.४ फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र र बयानमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू
- २.५ हदम्याद, म्याद र तारिखको परिचय
- २.६ लिखतमा पुर्याउनु पर्ने रीत, दर्ता र दरपीठ
- २.७ वारिसनामा र सकारनामाको परिचय
- २.८ प्रमाणको परिचय (मौखिक प्रमाण, लिखत प्रमाण र दशी प्रमाण)
- २.९ साक्षीको वकपत्र (सोधपुछ, जिरह र पुनः सोधपुछ)
- २.१० फैसलाको परिचय, ढाँचा र फैसलामा उल्लेख गर्नु पर्ने कुराहरू
- २.११ थुनुवा पूर्जा र कैदी पूर्जा
- २.१२ पुनरावेदन र दोहोर्वाई पाउने निवेदन सम्बन्धी व्यवस्था
- २.१३ अदालतका फाँटवाला एवम् इजलास सहायकको काम, कर्तव्य र अधिकार
- २.१४ इजलासको मर्यादा र अनुशासन
- २.१५ मुद्दा व्यवस्थापन (फरक मुद्दाको फरक व्यवस्थापन पद्धति)
- २.१६ प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तको परिचय
- २.१७ स्वच्छ सुनुवाइको सिद्धान्तको परिचय
- २.१८ अदालतमा सूचना प्रविधिको प्रयोग

**लोक सेवा आयोग**  
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायब सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

|                               |                                     |
|-------------------------------|-------------------------------------|
| <b>खण्ड (C) : 30 अङ्क</b>     | <b>४ प्रश्न × ५ अङ्क = २० अङ्क</b>  |
| <b>Section (C) : 30 Marks</b> | <b>१ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क</b> |

**३. अपराध अनुसन्धान र अभियोजन एवम् सरकारी वकील सम्बन्धी**

- ३.१ महान्यायाधिवक्तासम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्था (नियुक्ति, योग्यता, काम, कर्तव्य र अधिकार)
- ३.२ मुख्य न्यायाधिवक्तासम्बन्धी व्यवस्था
- ३.३ सरकारी वकील कार्यालयको परिचय
- ३.४ विभिन्न तहका सरकारी वकीलको काम, कर्तव्य र अधिकार
- ३.५ सरकार वादी फौजदारी मुद्दाको कारवाही प्रक्रिया (जाहेरी दर्खास्त, पक्राउ पूर्जा, म्याद थप, बरामदी मुचुल्का, बयान, अनुसन्धानकर्ताको राय, अभियोगपत्र, प्रारम्भिक सुनुवाइ, दावीमा छुट, थुनछेकको आदेश र सो उपरको निवदेन)
- ३.६ रिटमा सरकारी पक्षको प्रतिनिधित्व र प्रतिरक्षा सम्बन्धी अवधारणा
- ३.७ मुलुकी देवानी संहिता र देवानी कार्यविधि संहिताका प्रमुख विशेषताहरू
- ३.८ मुलुकी अपराध संहिता, मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता र फौजदारी कसूर सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन ऐनका प्रमुख विशेषताहरू
- ३.९ अपराध पीडितको परिचय, बर्गीकरण र पीडितका अधिकार
- ३.१० कारागार तथा हिरासतमा रहेका कैदी बन्दीका अधिकार

**द्रष्टव्य :** उल्लिखित विषयसँग सम्बन्धित संवैधानिक व्यवस्था र सम्बन्धित ऐन तथा नियमावलीका बारेमा सामान्य जानकारी राख्नु पर्नेछ ।

तृतीय पत्र (Paper III) :- सेवा समूह सम्बन्धी  
(नेपाल परराष्ट्र सेवाको लागि)  
**English Language & Diplomacy**

|                               |                                   |
|-------------------------------|-----------------------------------|
| <b>Section (A) : 40 Marks</b> | 10 Questions × 2 Marks = 20 Marks |
|                               | 2 Questions × 10 Marks = 20 Marks |

**Section (A) : 40 Marks**

**1. English Language**

**1.1 Translation from Nepali into English (1×10 =10)**

A passage of about 100 words in Nepali (The passage will be related to some topic in international relations/international politics/ foreign policy/diplomacy).

**1.2 Communicative Grammar (5 ×2 = 10)**

- 1.2.1 Single words and make sentences (one each) (carrying 1 mark each)
- 1.2.2 Correction of two grammatical errors (carrying 1 mark each)
- 1.2.3 Write Synonym and antonym (one each) of given words and make sentences (carrying 1 mark each)
- 1.2.4 Write answers to two e-mail messages (carrying 1 mark each)
- 1.2.5 Answers to two telephone conversations (carrying 1 mark each)

**1.3 Comprehension (5 ×2 = 10)**

An English Passage of about 150 words will be given with 5 questions, each carrying 2 mark.

**1.4 Essay on one of the three topics on contemporary issues in about 200 words. (1×10 = 10)**

|                               |                                  |
|-------------------------------|----------------------------------|
| <b>Section (B) : 30 Marks</b> | 4 Questions × 5 Marks = 20 Marks |
|                               | 1 Question × 10 Marks = 10 Marks |

**2. Basic Knowledge of International Relations and Diplomacy**

- 2.1 Meaning of International Relations
- 2.2 Scope of International Relations
- 2.3 Definition of Diplomacy
- 2.4 Nature and Functions of Diplomacy
- 2.5 Meaning of Soft Power and Soft Power Potentials of Nepal
- 2.6 Economic Diplomacy

**3. Basic Knowledge of International Law and Treaties**

- 3.1 Definition of State, Recognition of State and Government
- 3.2 Meaning of Sovereignty
- 3.3 Sources of International Law
- 3.4 Definition of Treaties

**4. Nepal, United Nations and International Institutions**

- 4.1 Principles and Purposes of the United Nations
- 4.2 Nepal's Role in the United Nations

- 4.3 Nepal and the UN Peacekeeping
- 4.4 General Introduction to IMF, World Bank, ADB and AIIB
- 4.5 Introduction to WTO

**5. Regional Cooperation**

- 5.1 Nepal and SAARC
- 5.2 Brief introduction to:
  - 5.2.1 BIMSTEC
  - 5.2.2 Non-Aligned Movement (NAM)
  - 5.2.3 European Union (EU)
  - 5.2.4 ASEAN
  - 5.2.5 Group of 77
  - 5.2.6 Asia Cooperation Dialogue (ACD)
  - 5.2.7 Shanghai Cooperation Dialogue (SCO)

**6. Least Developed and Landlocked Developing Countries**

- 6.1 Definition of the Least Developed Countries (LDCs)
- 6.2 Problems of the Least Developed Countries (LDCs)
- 6.3 Rights of Landlocked Developing Countries (LLDCs)
- 6.4 Challenges of the Landlocked Developing Countries (LLDCs)

|                               |                                  |
|-------------------------------|----------------------------------|
| <b>Section (C) : 30 Marks</b> | 4 Questions × 5 Marks = 20 Marks |
|                               | 1 Question × 10 Marks = 10 Marks |

**7. Foreign Policy**

- 7.1 Guiding Principle of Nepal's Foreign Policy
- 7.2 Determinants of Nepal's Foreign Policy and Elements of National Power
- 7.3 Role of the Foreign Ministry in Foreign Policy Implementation
- 7.4 National Interests of Nepal
- 7.5 Introduction to 'Sagarmatha Sambaad'

**8. Diplomatic and Consular Functions**

- 8.1 Functions of diplomatic and consular missions
- 8.2 Diplomatic Privileges and Immunities
- 8.3 Nature of consular services (passport, visa & attestation of documents)
- 8.4 Passports (MRTDs): Meaning, Generations, Types of MRTDs issued by Nepal
- 8.5 Introduction to Foreign Employment Cycle

**9. Diplomatic Terminologies**

- 9.1 Excellency, Plenipotentiary, Agrément, Attaché, Aide-Memoire, Embassy (Chancery/Residence), Consulate, Diplomatic Bag, Communiqué, Message, Letters of Credence, Letter of Recall, Note Verbale, Charge d' Affaires a.i., Honorary Consul, Diplomatic Corps, Protocol, Persona non Grata, Status Quo, Asylum, RSVP